

Пленарне засідання

СМОЛІЙ В.А.
(м. Київ)

ВСТУПНЕ СЛОВО

Професор Віталій Григорович Сарбей 1991 р. писав: “Історія цілком об’єктивно відбере для наступних поколінь із того історіографічного доробку (у тому числі й спеціалізованого на історії України), який створено за роки Радянської влади”. Сьогодні, майже за 20 років по тому, ми можемо констатувати, що наукова спадщина вченого залишається актуальною і викликає жвавий інтерес сучасних дослідників.

Більша частина творчого життя Віталія Григоровича пройшла в умовах радянської дійсності, коли інтелектуальна атмосфера та суспільні впливи були вельми складними для плідної наукової праці історика. Втім, учений належить до тих справжніх науковців, які, незважаючи на радянські ідеологічні лещата, продовжували працювати у будь-яких умовах (хоч і доводилося писати “на замовлення” влади, цього і сам Віталій Григорович не заперечував) на благо української науки.

Проте істориком судилося стати свідком і безпосереднім учасником ще одного, не менш напруженого періоду української дійсності, спричиненого системною кризою соціалізму та початком розбудови Української держави у другій половині 1980-х – на початку 1990-х рр. У цей час у науці відбувався складний перехід від атмосфери інтелектуального тоталітаризму до вільного творчого пошуку. Переборюючи властиву минулим часами партійно-комуністичну обмеженість, більшість українських учених зуміла віднайти своє місце в нових умовах, що, звичайно, не могло не відбитись і на змісті конкретних історичних праць. До тих, хто успішно пройшов випробування часом належить, безумовно, і професор В.Г.Сарбей, фундаментальний науковий потенціал якого найповніше розкрився саме після краху «радянщини».

Протягом тривалого часу він, очолюючи відділ історії України XIX – початку XX ст. в Інституті історії України, одним із перших вітчизняних істориків запропонував власне бачення історії України XIX – початку XX ст., а також став автором одного з “пілотних” підручників для 9-го класу середньої школи початку 1990-х рр.

Праці В.Г.Сарбея характеризуються сумлінністю дослідження, прагненням якнайповніше висвітлити матеріал, у них відчувається велика повага до історичного, минулого. Наукові роботи історика побудовано на ґрунтовній джерельній базі, в тому числі й архівних джерелах, які зазвичай вперше вводилися до наукового обігу. Як автор багатьох історіографічних праць, він підняв на принципово новий щабель вивчення історії та наукової діяльності губернських архівних комісій, статистичних комітетів, часописів “Губернские ведомости”, “Киевская старина”, “Колокол”, “Русская старина”, “Русский архив”, “Южный рабочий”, “Народна воля”.

Учений приділяв значну увагу вивченню та популяризації видатних

постатей української історії. Ним ґрунтовно розглянуті питання становлення наукового шевченкознавства, важливі аспекти творчої спадщини М.Костомарова та історико-публіцистичної спадщини М.Драгоманова, а також революційно-демократичної спадщини І.Франка. В.Г.Сарбей розширив наше сприйняття історіографічної спадщини, піднявши із забуття десятки імен талановитих істориків, учених, краєзнавців, таких як М.М.Аркас, Д.М.Бантиш-Каменський, Є.О.Болховітінов, М.Ф.Берлинський, М.П.Драгоманов, М.Зібер, А.Ю.Кримський, М.І.Костомаров, І.М.Каманін, В.О.Ключевський, О.М.Лазаревський, М.О.Максимович, П.Г.Лебединцев, Ф.Г.Лебединцев, Д.П.Міллер, А.М.Маркевич, В.І.Семеновський, О.П.Новицький, М.М.Плохинський, В.В.Тарновський, Г.С.Тарновський, М.М.Филиппов, В.І.Яковенко, О.А.Яната, О.В.Яблоновський та ін.

Як турботливий вихователь молодого покоління істориків Віталій Григорович Сарбей підготував близько 70 кандидатів і докторів історичних наук. Він завжди підтримував передові ідеї молодих науковців.

Весь науковий доробок професора В.Г.Сарбея потребує уважного сучасного дослідження та неупередженої оцінки. Наразі можна констатувати, що нагальна потреба глибокого вивчення усієї творчої спадщини вченого, а вона, як свідчить нещодавно опублікована бібліографія праць В.Г.Сарбея, фундаментальна. Отже, завдання сучасних науковців – на її основі простежити еволюцію історичних поглядів видатного вченого і показати його внесок в українську історіографію.

Віталій Григорович Сарбей був напрочуд обдарованою особистістю. Багатогранність його творчого покликання, людяність, щирість і доброта душі дозволили йому по праву посісти чільне місце не лише одного з провідних вітчизняних істориків-дослідників, але і по праву ствердити себе як визначного вченого-педагога.